

Präriebanditen återvänder till Grasslands National Park Saskatchewan, Canada

**Foto och text: Hälle Flygare
(Cirka 1300 ord)**

Viltvårdaren Wes Olson kontaktade mig hösten 2009 från Grasslands National Park och frågade om jag ville vara med om ett historiskt utsläpp. Det gällde återinförandet av den svartfotade illern. Naturligtvis ville jag det, jag älskar prärien och har flera gånger besökt Grasslands National Park, även om det tar två dar med bil från mitt hem i Canmore, Alberta. Så jag såg verkligen fram emot att få fotografera detta i Kanada ytterst sällsynta djur. Svartfotad iller (*Mustela nigripes*) är den enda inhemska illern i Nordamerika, den har en svart Zorro-liknande mask och har därför fått öknamnet Präriebanditen (The Prairie Bandit).

Illern utrotades i Kanada 1937, men blev inte officiellt deklarerad som utrotad förrän 1978. Den sista svartfotade illern försvann från South Dakota, USA i slutet av 1960-talet. Biologerna befarade att illern var helt utdöd, men 1981 dödade gårdshunden Shep en iller, på en ranch i nordvästra Wyoming. Hans husse kunde inte identifiera djuret men traktens konservator fastställde att det var den sällsynta svartfotade illern. Senare fastställdes att det fanns 130 illerindivider i närheten av Sheps upptäckt. Tyvärr drabbades nästan allihop av valpsjuka och endast 18 illrar överlevde. De fångades in av US Wildlife Service 1985 – 87 och föddes upp i bur. Deras avkomma, cirka 800 till 1000 illrar, har planterats ut i flera amerikanska delstater, från Montana i norr till Arizona i söder.

Den kanadensiska präriens gräsmarker är ett av landets farligt hotade biologiska områden. Dessa gräsmarker (grasslands) existerar i provinserna British Columbia, Alberta, Saskatchewan och Manitoba, främst i de södra delarna. I dag finns bara 25 % kvar av den ursprungliga blandprärien (mixed prairie). I slutet av 1800-talet plöjdes den upp av nybyggare och bönder. Flora och fauna försvann snabbt.

Borta var de stora buffelhjordarna, liksom präriegrizzly, prärievarg, prärieräv, svartfotad iller och stora kolonier av den svartsvansade präriehunden.

Grasslands National Park etablerades 1981 av Parks Canada för att bevara ett av de största landområdena av relativt ostörd blandgräsprärie i Nordamerika och för att skydda ett representativt område av Canadas 39 naturliga regioner. Parks Canada ansvarar federalt för förvaltningen av Kanadas nationalparker.

Av landets nuvarande 43 nationalparker är Grasslands National Park den enda representanten för präriegräslandet. Parken är uppdelad i två separata block, öst och väst, och kommer fullt utbyggd att täcka 900 kvm. Parks Canada har förvärvat cirka 55% från privata ranchägare och fortsätter underhandla och köpa mark. Många lantbruk finns kvar inom det planerade parkområdet, med somliga ägare villiga att sälja till rätt pris. Andra nekar. Angränsande markägare samarbetar med Parks Canada för att bevara den ursprungliga prärien och Kanadas nationella kulturarv.

Parken är en oas för hotade djurarter som prärieräv, svartsvansad präriehund, svartfotad iller, prärieuggla, prärieorre, prärieskallerorm och behornad ödla.

Särskilt betydelsefull är den svartsvansade präriehunden, så gott som utrotad i Kanada. Dess existens inom ett litet område i Frenchman River Valley är nu säkrad inom Grasslands National Park. Präriehunden är kritisk i ekosystemet, som stödjer den svartfotade illerns överlevnad.

Nattdjuret illern jagar sitt byte i präriehundens tunnlar i skymningen och genom natten.

Svartfotad Iller var inte den första introduktionen till Grasslands National Park för exstirperande djurarter. Hemkomsten för bison, 120 år efter utrotning, skedde hösten 2005, när 73 präriebufflar från Elk Island

National Park i Alberta införlivades med Grasslands National Park. I dag har hjorden förökats till mer än 150 bison eller bufflar, som är namnet använt i Kanada.

Prärien är nederbördsfattig, men det halvtorra klimatet möjliggör en mängd anpassade växter och djur. Gräslandets årliga genomsnitt av fuktighet är 30-35 cm, jämfört med Stilla Havets kustland, som kan mäta upp till 200 cm nederbörd. Gräsprärien domineras av mer än 40 olika gräsarter, hundratals inhemska blommor, inklusive 36 sällsynta, plus enstaka kakti. Längs vattendragen trivs några få species träd och buskar.

Namnet "mixed-grass prairie" innebär att ingen enstaka gräsart dominerar.

Grasslands National Park ligger inom det stora landområdet känt som Grama-Needlegrass-Wheatgrass Prairie, vilket täcker södra Alberta och Saskatchewan samt hela Montana ner till norra Wyoming i USA. Detta var de väldiga buffelhjordarnas och indianfolkens historiska skede. Mot slutet av 1800-talet dödades de sista bufflarna på prärien, både i Kanada och USA. USAs löfte att garantera Plains Cree, Assiniboia och Blackfootindianerna de ursprungliga jaktmarkerna, så länge gräset spirade och vattnet rann, gick aldrig i fullbordan.

Andra djurarter i farozonen inom Grasslands National Park är prärieräv och prärieuggla. De är sällsynta och för bra bilder måste de fotograferas från gömslen. Gömslen är förbjudna i Kanadas nationalparker. Fotografering måste därför ske på utsidan. Dr. Geoff Holroyd, Canadian Wildlife Service biolog, erbjuder mig två fotogömslen nära nationalparken, när jag besökte honom i juni. Ett var uppsatt framför ett övergivet grävlingssgryt, som innehöll en rävfamilj med valpar. Det andra var beläget nära prärieugglans ingångshål till dess underjordiska häckningskula. Uggorna bygger bo i hålor utgrävda av skunk, grävling och jordekorrar. Ibland gräver de sin egen lya.

För mig blev det en otrolig upplevelse att under några dagar studera och fotografera rävarnas och uggornas beteende på den flata gräsprärien.

Prärieugglan (*Athene cunicularia*) är utrotningshotad i Kanada och i dag finns kanske 750 – 1000 häckande par på prärien i Alberta och Saskatchewan. Uggulan är en flyttfågel och lämnar gräslandet i början på september till mitten av oktober och flyttar långt söderut till New Mexico, Colorado, Arizona och norra Mexico. Prärieugglan väger 120 - 185 gram och är litet större än vår svenska pärluggla, som väger 80 – 115 gram.

Prärieräven (*Vulpes velox*) är den minsta av de nordamerikanska rävarna och ungefär lika stor som en tamkatt. Rävarna lever i gryt, är aktiva i skymningen och jagar under natten möss och sork, men också större däggdjur som jordekorre och präriehund. På sena 1960-talet utrotades prärieräven i Alberta och Saskatchewan. Beryl och Miles Smeeton från Cochrane, Alberta startade 1972 private uppfödning av prärieräv från Colorado. De har producerat 850 rävar (siffror 2007), som nästan alla utplanterades i Grasslands National Park och på den kanadensiska prärien.

Den stora dagen kom 2 oktober, när 40 illrar gavs friheten bland präriehundarnas 14 kolonier, utspridda inom parkens gränser. Bland inbjudna åskådare märktes Lakota First Nation, ministrar från Ottawa och provinsregeringar, Parks Canada, World Wildlife Fund, National Geographic, Calgary och Toronto Zoos, USA Fish and Wildlife Service och Canadian Wildlife Service.

Två illrar hade reserverats för allmänheten och omkring 200 personer samlades för att bevaka utsläppet. Första illern försvann på några sekunder i närmaste präriehundhå. Andra illern sprang ut mellan åskådarna och genom en koloni präriehundar, som gav varningsskall tills illern funnit skydd i en lämplig jordkula. Det hela var över på några minuter. Många fotografer stod gapande med sina för stora teleobjektiv, monterade på stativ. De hann inte följa med när illern sprang undan.

Jag var den enda deltagare som fotograferade på frihand, och fick därför de bästa bilderna med min telezoom Nikkor 70-200/2.8 VR, Converter Tc17E, och Nikon D3 kamera.

Biologer från Parks Canada gjorde det sista utsläppet, på kvällen. Resten av de 38 präriebanditerna planterades ut i diverse präriehundskolonier, med familjegrupper på omkring 30 djur.

Illern lever bland dessa kolonier och livnär sig uteslutande på präriehundar och söker skydd i deras tunnlar och hålor under dagen, eftersom de är uteslutande nattdjur.

Med internationella insatser mellan USA och Kanada har nu svartfotad iller och prärieräv återkommit till Grasslands National Park och dess väl hållna ekosystem, så likt den vilda prärien som fanns för över 150 år sedan.

SLUT